

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ КОМЕНДАНТСЬКОЇ ГОДИНИ ТА СПЕЦІАЛЬНОГО РЕЖИМУ СВІТЛОМАСКУВАННЯ

RESPONSIBILITY FOR VIOLATION OF CURFUE HOURS AND SPECIAL LIGHT MASKING REGIME

**Колеснікова М.В., к.ю.н., доцент,
старший викладач кафедри адміністративного, господарського права
та фінансово-економічної безпеки**
Навчально науковий інститут права Сумського державного університету

Хуторянець Ж.В., студентка II курсу магістратури
Навчально науковий інститут права Сумського державного університету

Стаття присвячена дослідженню питання обмеження права пересування осіб, у зв'язку із встановленням комендантської години на період введення правового режиму воєнного стану в Україні, та перспектив запровадження адміністративної відповідальності за порушення комендантської години.

У статті охарактеризовано поняття «комендантської години», порядок введення обмежень, пов'язаних із запровадженням комендантської години та коло осіб, яким відповідно до закону надано повноваження здійснювати контроль за дотриманням відповідних обмежень.

Авторами наведено важливість дослідження цього питання, оскільки відсутність законодавчо встановленої відповідальності осіб за порушення комендантської години в період дії воєнного стану, тягне за собою неможливість застосування будь-яких заходів впливу щодо порушників.

У ході дослідження було проаналізовано законодавство України та законодавчі ініціативи Верховної Ради України з питання запровадження адміністративної відповідальності за порушення встановлених обмежень в умовах дії воєнного стану, зокрема недотримання комендантської години та спеціального режиму світломаскування.

Під час роботи проаналізовано Висновок Головного науково-експертного управління Апарату Верховної Ради України, відносно законопроекту про введення адміністративної відповідальності за порушення обмежень в умовах дії воєнного стану та сформувано власні пропозиції щодо змісту нових правових норм.

За результатами дослідження, авторами підтримано думку Ковальової О.В. та Пишної А.Г. щодо необхідності, у разі прийняття відповідних законодавчих актів про введення адміністративної відповідальності за порушення комендантської години, внести відповідні зміни до КУпАП щодо уповноваження поліцейських на складання протоколів про вищезазначені правопорушення.

Ключові слова: воєнний стан, обмеження права пересування, комендантська година, спеціальний режим світломаскування, комендант, адміністративна відповідальність, законопроект.

The article is devoted to the study of the issue of restricting the human right of free movement because of the curfew establishment during the period of the legal regime of martial law in Ukraine and the prospects of introducing administrative responsibility for violating the curfew.

The article describes the concept of "curfew", the procedure for entering restrictions related to the introduction of curfew and the circle of people, who are authorized by law to monitor compliance with the relevant restrictions.

The authors show the importance of researching this issue since the absence of legally established responsibility of persons, who violate the curfew during the period of martial law, entails the impossibility of applying any measures of influence against the violators.

During the study there were analyzed the legislation of Ukraine and legislative initiatives of the Verkhovna Rada of Ukraine on the issue of introducing administrative responsibility for violation of established restrictions under martial law, in particular, offense of curfew and a special light-masking regime.

There was also analyzed the Opinion of the Chief Scientific Expert Department of the Apparatus of the Verkhovna Rada of Ukraine regarding to the draft law on the implementation of administrative liability for violation of restrictions in the conditions of martial law. Authors also formed their own proposals, based on the content of new legal norms.

According to the results of the study, authors supported the opinion of Kovalova O.V. and Pyshna A.H. about the necessity to make appropriate changes to the Code of Administrative Offenses about the authorization of police officers to draw up protocols on the considered offenses. It will make sense if the relevant legislative acts on the introduction of administrative liability for curfew violations will be adopted.

Key words: martial law, restriction of the human right of free movement, curfew, special light-masking regime, commandant, administrative responsibility, draft law.

Постановка проблеми. Життя кожного українця поділилось на «до» і «після» 24 лютого 2022 року, коли вранці, без оголошення війни, збройні сили Російської Федерації здійснили вторгнення в Україну та окупували частину території нашої держави. У зв'язку з військовою агресією РФ, Президентом України на підставі Указу № 64/2022 від 24.02.2022 Про введення воєнного стану в Україні [1], затвердженого Законом України № 2102-ІХ від 24.02.2022 року [2] (далі – Указ Президента), було введено режим воєнного стану. Положеннями Указу Президента було визначено:

– межі території, час введення і строк, на який вводиться воєнний стан;

– завдання військового командування, військових адміністрацій, органів державної влади та органів місцевого самоврядування щодо запровадження і здійснення заходів правового режиму воєнного стану;

– вичерпний перелік конституційних прав і свобод людини і громадянина, які тимчасово обмежуються у зв'язку з введенням воєнного стану із зазначенням строку дії цих обмежень, а також тимчасові обмеження прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень тощо [3].

Так відповідно до п. 3 Указу Президента на території України, на період дії правового режиму воєнного стану, можуть обмежуватися конституційні права і свободи людини і громадянина, передбачені статтями 30-34, 38, 39, 41-44, 53 Конституції України [1; 4].

До переліку прав, які можуть бути обмеженими під час дії воєнного стану, належить право на свободу пересування, гарантоване статтею 33 Конституції України. У зв'язку з цим актуальним питанням є дослідження способів обмеження права на пересування та належного законодавчого врегулювання відносин між громадянами

і державою, пов'язаних із запровадженням комендантської години.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Вирішенню проблеми регулювання відносин, пов'язаних із запровадженням комендантської години, присвячено незначну кількість досліджень, серед яких слід виокремити праці таких науковців: О.В. Ковальову, А.Г. Пишну, В.В. Яцковину, А.М. Кичко, М.О. Ваганову, С.О. Кузніченко, К.Б. Пивоварову.

Мета статті передбачає дослідження законодавства у сфері встановлення обмежень, пов'язаних з введенням комендантської години, та забезпечення їх дотримання, а також можливості притягнення осіб до адміністративної відповідальності за порушення комендантської години.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до визначення, яке надається в українській енциклопедії ім. М.П. Бажана, комендантська година – заборона військовим комендантом в певний час доби і на певний час перебувати на вулицях та в громадських місцях мешканцям певного населеного пункту, де встановлено Президентом України воєнний (надзвичайний) стан з метою встановлення і підтримки громадського порядку, зменшення кількості жертв, ліквідації наслідків техногенної катастрофи, епідемії на час оголошеного у даній місцевості надзвичайного стану [5, с. 792].

З моменту введення воєнного стану та впровадження комендантської години на всій території нашої держави пройшло вісім місяців, але й до цього часу повного механізму забезпечення дотримання обмежень передбачених комендантською годиною та відповідальності за їх порушення, законодавцем розроблено не було.

Так, відповідно до п. 5 Порядку здійснення заходів під час запровадження комендантської години та встановлення спеціального режиму світломаскування в окремих місцевостях, де введено воєнний стан затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 573 від 08.07.2020 (далі – Порядок № 573), комендантська година запроваджується шляхом видання наказу військовим командуванням або військовою адміністрацією. Зазначеним наказом призначається комендант, визначаються час, протягом якого діє комендантська година, порядок створення, функціонування і місцезнаходження комендатури та її склад [6].

Відповідно до пп.3 п. 1 Порядку № 573, комендант – уповноважена особа органу військового управління, яка призначається наказом військового командування або військової адміністрації (у разі її утворення) та якій надано повноваження щодо організації та забезпечення заходів під час запровадження комендантської години [6].

До повноважень коменданта відповідно до законодавства України належить право, за умови наявності подій, які несуть реальну загрозу для життя і безпеки осіб, вживати заходи для обмеження перебування, свободи пересування, в'їзду та виїзду з території чи на територію, а також встановлювати спеціальний режим світломаскування. Забезпечення дотримання обмежень запроваджених у зв'язку з введенням комендантської години належить до компетенції патрулів, які безпосередньо підпорядковуються коменданту.

Патрулі мають право здійснювати перевірку в осіб посвідчення, документи, що посвідчують особу, підтверджують громадянство України чи спеціальний статус особи, або паспортні документи іноземця, особи без громадянства, документи, що підтверджують законність перебування на території України, та перепустки, а в разі їх відсутності:

- затримувати відповідних осіб та доставляти в органи або підрозділи Національної поліції для встановлення особи;

- за потреби проводити огляд речей, транспортних засобів, багажу та вантажів, які ними перевозяться [6].

Таким чином, патрулі, які здійснюють контроль за дотриманням комендантської години, мають право лише здійснювати перевірку документів для встановлення особи, яка порушила його дотримання, а у разі відмови особи від пред'явлення документів, за якими можна встановити особистість, або відсутності цих документів, вони повинні доправити порушників до відділу Національної поліції для подальшого встановлення особи. Притягнути до адміністративної відповідальності порушника можливо тільки за умови злісної непокори законному розпорядженню або вимозі члена громадського формування з охорони громадського порядку, у нашому випадку – представників патрулів, які здійснюють контроль за дотриманням обмежень передбачених комендантською годиною, у зв'язку з їх участю в охороні громадського порядку [7]. В такому випадку працівниками Національної поліції складається протокол про вчинення адміністративного правопорушення передбаченого ст. 185 Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП) та направляють матеріали до суду.

За вчинення правопорушення передбаченого ст. 185 КУпАП, у судовому порядку вже було розглянуто дві справи: справа № 289/518/22 від 30.03.2022, розглянута суддею Радомирського районного суду Житомирської області [8] та справа № 170/259/22 від 20.07.2022, розглянута суддею Шацького районного суду Волинської області [9]. За результатами розгляду вищезазначених справ судом було винесено постанови про накладення на правопорушників штрафу у розмірі 136 грн (8 неоподаткованих мінімумів доходів громадян).

Інших підстав для притягнення до адміністративної відповідальності осіб, винних у порушенні обмежень під час дії комендантської години, законом не передбачено. Натомість в соціальних мережах часто можна побачити як патрульні за порушення комендантської години вдаються до заходів виховного впливу таких як віджимання і присідання [10]; рубання дров на блокпостах, прибирання бомбосховищ, збирання недопалків у місцях масового перебування людей, миття підлоги [11]; вручення повісток до військкоматів [12; 13] тощо. Однак застосування таких заходів впливу щодо порушників комендантської години не передбачено чиним законодавством [14], й тому є прямим порушенням прав особи та громадянина, тому такі дії представників правоохоронних органів, або інших формувань уповноважених законом здійснювати контроль за дотриманням обмежень передбачених комендантською годиною, можуть бути оскаржені в судовому порядку й тягнути за собою відповідальність відповідних працівників.

З метою забезпечення безпеки громадян, дотримання інтересів суспільства, держави, та забезпечення громадського порядку, під час дії воєнного стану, 09.05.2022 до Верховної Ради України було подано проєкт Закону про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо запровадження адміністративної відповідальності за порушення встановлених обмежень в умовах дії воєнного стану, зареєстрованого за № 7356 (далі – Законопроект № 7356), відповідно до якого законодавці пропонують доповнити Главу 15 КУпАП статтею 210² «Порушення встановлених обмежень в умовах дії воєнного стану». Дана стаття містить положення, що встановлюють відповідальність особи за порушення не лише комендантської години (ч. 1 ст. 210²), а й режиму світломаскування (ч. 2 ст. 210²), а також відповідальність за повторне вчинення зазначених правопорушень, які були здійснені впродовж одного року з моменту першого правопорушення (ч. 3 ст. 210²). За вчинення зазначених правопорушень законотворець пропонує встановити санкцію у вигляді попередження чи штрафу [15].

Науково-експертним висновком Апарату Верховної Ради України від 02.06.2022 до Законопроекту № 7356 (далі – Висновок), було зроблено декілька заува-

жень до змісту запропонованої статті, зокрема зазначено, що аналіз частин 1 та 2 нової статті 210² КУпАП свідчить про те, що передбачені у ній протиправні діяння за рівнем суспільної шкідливості майже не відрізняються одне від одного, тому у даному випадку більш доцільним було б згрупувати в одній частині у невичерпний перелік найбільш поширені порушення заходів правового режиму воєнного стану. Крім того, у Висновку було висловлено тезу про недостатню обґрунтованість пропозиції законопроекту щодо встановлення у ч. 3 ст. 210² КУпАП відповідальності за порушення комендантської години та порушення спеціального режиму світломаскування під час дії воєнного стану, вчинені особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за такі самі порушення, оскільки до цього часу у КУпАП була відсутня норма, якою встановлювалась би відповідальність за порушення, про які йдеться у новій ст. 210² КУпАП, тому статистика таких правопорушень не велась. Таким чином, це викликає неможливість оцінити ефективність адміністративної відповідальності за вказане правопорушення, вчинене без кваліфікуючих ознак, та визначити, як часто саме це правопорушення за наявності законодавчо встановленої відповідальності буде вчинюватись повторно [16].

Варто зазначити, що 04.10.2022 до Верховної Ради України було подано проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо порушення окремих вимог або невиконання заходів правового режиму воєнного стану, зареєстрованого за № 8096 (далі – Законопроект № 8096), в якому законодавці пропонують додати ст. 210² до Кодексу України про адміністративні правопорушення, майже у тій редакції, що й у Законопроекті № 7356, змінивши санкцію за вчинення даного правопорушення, виключивши попередження, збільшивши розміри штрафу та доповнивши таким видом адміністративного стягнення як громадські роботи [17].

Проаналізувавши науково-експертний висновок Апарату Верховної Ради України щодо Законопроекту № 7356 від 09.05.2022 та Законопроект № 8096 від 04.10.2022, пропонуємо викласти нову ст. 210² КУпАП у наступному вигляді:

«Порушення комендантської години, тобто перебування у певний період доби, під час дії воєнного стану, на вулицях та в інших громадських місцях або рух транспортних засобів, без спеціально виданих перепусток або посвідчень та порушення спеціального режиму світло-

маскування чи інших встановлених законом обмежень, встановлених під час дії воєнного стану, тягне за собою попередження, накладення штрафу від двадцяти до сорока неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк від двадцяти до сорока годин».

Варто зазначити, що у своєму дослідженні Ковальова О.В. та Пишна А.Г. зазначають, що відповідно до Законопроекту № 7356 повноваження щодо розгляду справ за статтею 210² КУпАП віднесено до компетенції органів Національної поліції України, але при цьому автори даного законопроекту не врахували необхідність внесення доповнень до ст. 255 КУпАП щодо уповноваження поліцейських на складання протоколів про адміністративні правопорушення за даною статтею, що може призвести до практичної неможливості притягнення порушників до відповідальності [14]. Дана проблема не була вирішена і Законопроект № 8096, що, на наш погляд, є важливим упущенням законодавця, що створить прогалину у законодавстві та унеможливить притягнення правопорушників до відповідальності.

Висновок. На сучасному етапі забезпечення дотримання обмежень передбачених комендантською годиною та спеціальним режимом світломаскування у період дії правового режиму воєнного стану врегульовано недостатньо, оскільки в законодавстві України відсутні норми за якими порушників вищезазначених обмежень можна було б притягнути до відповідальності.

У зв'язку з цим, пропонуємо доповнити КУпАП статтею 210² «Порушення встановлених обмежень в умовах дії воєнного стану» у наступному вигляді: «Порушення комендантської години, тобто перебування у певний період доби, під час дії воєнного стану, на вулицях та в інших громадських місцях або рух транспортних засобів, без спеціально виданих перепусток або посвідчень та порушення спеціального режиму світломаскування чи інших встановлених законом обмежень, встановлених під час дії воєнного стану, тягне за собою попередження, накладення штрафу від двадцяти до сорока неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк від двадцяти до сорока годин». Крім того важливим питанням, у разі доповнення КУпАП запропонованою статтею, залишатиметься внесення доповнень до ст. 255 КУпАП щодо уповноваження поліцейських на складання протоколів про адміністративні правопорушення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про введення воєнного стану в Україні : Указ Президента України № 64/2022 від 24 лютого 2022 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text> (дата звернення: 24.10.2022).
2. Про затвердження Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» : Закон України № 2102-IX від 24 лютого 2022 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2102-20#Text> (дата звернення: 24.10.2022).
3. Про правовий режим воєнного стану : Закон України № 389-VIII від 12 травня 2015 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> (дата звернення: 24.10.2022).
4. Конституція України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 24.10.2022).
5. Українська енциклопедія ім. М. П. Бажана, м. Київ, Wayback Machine, 2001 р., Т. 3, 792 с.
6. Питання запровадження та здійснення деяких заходів правового режиму воєнного стану : Постанова Кабінету Міністрів України № 573 від 8 липня 2020 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/573-2020-%D0%BF#Text>
7. Кодекс України про адміністративні правопорушення. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text> (дата звернення: 24.10.2022). (дата звернення: 24.10.2022).
8. Справа № 289/518/22 від 30.03.2022, розглянута суддею Радомишльського районного суду Житомирської області. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/103795269>.
9. Справа № 170/259/22 від 20.07.2022, розглянута суддею Шацького районного суду Волинської області. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105347792>.
10. В Одесі порушників комендантської години змусили віджиматись і присідати. URL: <https://cutt.ly/NGkWT8k> (дата звернення: 24.10.2022).
11. Порушників комендантської години на Романівщині змушують рубати дрова, збирати недопалки, прибирати, а у нетверезих водіїв відбирають авто. URL: <https://cutt.ly/zGkEw9I> (дата звернення: 24.10.2022).
12. За порушення комендантської години чоловіку в Тернополі вручили повістку. URL: <https://cutt.ly/KGkEQCG> (дата звернення: 24.10.2022).
13. У Запоріжжі чоловікам-порушникам комендантської години вручають повістки до військкоматів. URL: <https://cutt.ly/3GkEbOJ> (дата звернення: 24.10.2022).
14. Ковальова О.В., Пишна А.Г. Відповідальність за порушення комендантської години в умовах правового режиму воєнного стану. *Право і суспільство*. № 3, 2022. С. 179–185. DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2022.3.27>
15. Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо запровадження адміністративної відповідальності за порушення встановлених обмежень в умовах дії воєнного стану : Проект Закону № 7356 від 09.05.2022. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/24.10.2022>.

16. Висновок на проект Закону України «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо запровадження адміністративної відповідальності за порушення встановлених обмежень в умовах дії воєнного стану». URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/pubFile/1341073> (дата звернення: 24.10.2022).

17. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо порушення окремих вимог або невиконання заходів правового режиму воєнного стану : Проект Закону № 8096 від 04.10.2022. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/40574> (дата звернення: 24.10.2022).